

Концептуальні підходи до розвитку лісового господарства на еколого-економічних засадах

За роки незалежності простежується поступ у реформуванні лісового господарства України, однак допущено немало прорахунків, адже ефективні реформи в секторі можливі лише за умови їхньої реалізації на науково-обґрунтованій концепції і стратегії його розвитку, яким, на жаль, не було приділено належної уваги у державотворчій діяльності. Водночас нинішнє лісове законодавство не містить відповідей на сучасні виклики, пов'язані з глобальними проблемами – зміною клімату, загостренням проблем охорони довкілля, світовою фінансово-економічною кризою. Тому зазначена стратегія має базуватися на концептуальному баченні перспектив розвитку з урахуванням результатів критичного аналізу передового досвіду розвинених країн світу, історичних передумов соціально-економічного розвитку країни і лісової галузі, особливостей ментальності громадян, а крім того, вона повинна бути консолідованим продуктом взаємного узгодження інтересів усіх учасників лісових відносин.

Неможливо і надалі продовжувати прагнути розв'язати комплексні екологічні, економічні та соціальні проблеми лісового господарства шляхом косметичних, безсистемних змін окремих складових економічного механізму адміністративно-командної системи господарювання. Відсутність системного бачення лісового сектора та комплексного, відповідного сучасним викликам, підходу до побудови стратегії розвитку є суттєвою перешкодою на шляху його розвитку. Це, в свою чергу, свідчить про необхідність і важливість дослідження динамічно

мінливих соціально-економічних передумов подальшого реформування системи управління лісовим господарством на інноваційних засадах.

Рецензована монографія¹, є саме такою актуальною науковою роботою, в якій охоплено широке коло питань, пов'язаних з пошуком шляхів реформування лісового сектора економіки у контексті назрілих вимог трансформації економічної системи, удосконалення чинної системи управління лісовим господарством, забезпечення виконання ратифікованих країною угод у сфері міжнародної екологічної та лісової політики, альтернативних шляхів розв'язання низки еколого-економічних та соціально-економічних проблем, пов'язаних із необхідністю впровадження у життя концепції сталого управління лісами і лісовим господарством.

Актуальність монографії визначається насамперед тим, що в ній обґрунтовано нові теоретико-методологічні підходи до управління лісовим господарством та запропоновано інституційно-законодавчі та організаційно-економічні механізми їх впровадження в Україні з метою розв'язання нагальних проблем розвитку лісового сектора економіки.

До числа важливих позитивних рис рецензованої книги належать її засадничі підходи – опора на ідеологію екологічної економіки та розгляд лісового сектора економіки як динамічного і складного поєднання різних класів систем. Екологічна економіка як міждисциплінарний науковий підхід, що інтегрує економічні, екологічні і соціальні аспекти господарської діяльності

© В.І. Парпан, 2009.

¹ Дейнека А. М. Лісове господарство: еколого-економічні засади розвитку : [монографія] / А. М. Дейнека. – К. : Знання, 2009. – 319 с.

людини, зумовлює принципову переорієнтацію – від традиційного економічного критерію ефективності до критерію еколого-економічної та соціальної ефективності виробничої діяльності підприємств лісового господарства. На думку автора, сектор формує композитну, складну систему, що складається з багатьох функціональних одиниць, які самі собою є системами, скомпонованими з багатьох елементів у інтерактивному поєднанні один з одним. Саме під цим поглядом розглядаються усі можливі трансформації та інституційні удосконалення лісового сектора.

Варто зазначити, що в монографії представлені узагальнені результати багаторічних наукових досліджень автора, зокрема критично переосмислено багатий зарубіжний досвід розвитку систем управління лісовим господарством, простежено понад двохсотлітню еволюцію концепції сталого управління лісовим господарством, проаналізовано інституційне середовище та нормативно-правову базу у сфері лісового законодавства низки зарубіжних країн (переважно європейських країн, передусім країн Центральної та Східної Європи), чинні моделі системи державних органів, що формулюють та реалізують лісову політику. Зважаючи на окреслену наукову тематику, можна зробити висновок, що рецензована монографія є різноплановою за змістом та дуже своєчасною – як з погляду розвитку теоретичних напрацювань у досліджуваній сфері, так і з погляду їх використання для вирішення нагальних потреб практики лісового господарства.

Знаючи попередні публікації автора, зазначимо, що дана книга однозначно не зводиться до їх узагальнення, а базується на значних нових результатах багатопланових (теоретико-методологічних, аналітичних та емпіричних) наукових досліджень, раніше не опублікованих. Особливо цікавими, на нашу думку, є результати аналізу опитування фахівців лісового господар-

ства, представників місцевих громад, підприємців та громадських організацій щодо сприйняття ними окремих соціально-економічних аспектів реформування системи управління лісовим господарством.

Автор досліджує питання економіко-правового забезпечення наукової концепції сталого розвитку лісового господарства в міжнародному та національному законодавстві, її відображення в інституційних моделях системи державних органів, що формулюють та реалізують лісову політику.

Особливу увагу зосереджено на методологічних аспектах взаємодії лісового сектора економіки, довкілля та суспільства, аналізі домінуючої парадигми ролі лісового господарства в соціально-економічному розвитку, дослідженні ролі лісових ресурсів у контексті забезпечення еколого-економічної безпеки на глобальному та національному рівнях, трансформації екологічних, економічних та соціальних функцій лісового господарства, стані та потенціалі лісових ресурсів, тенденціях розвитку ринків лісопродукції, реструктуризації лісового сектора та реформуванні власності на ліси, розвитку ринку праці та зайнятості, ролі програм фінансування лісового господарства, спрямованих на підтримку інновацій у лісовому секторі економіки Центральної і Східної Європи.

Значне місце зайняли також і дослідження трансформаційних процесів в інституційній сфері управління лісовим господарством на різних рівнях та їхніх еколого-економічних наслідків, теоретичне обґрунтування децентралізованого лісоуправління та регіонального лісокористування, проблеми моделювання лісового сектора економіки та впливів лісової політики на економіку на основі еколого-економічного критерію, дослідження соціально-економічних аспектів реформування системи управління лісовим господарством, зокрема його значення для добробуту місцевих громад.

Автор не лише здійснив аналіз згаданих вагомій теоретичних положень, а й запропонував рекомендації практичного характеру в контексті впровадження у життя концепції сталого розвитку. При цьому здобутки теорії і практики управління лісами та лісовим сектором (на рівні міжнародної, національної та регіональної політики) розглядаються крізь призму основних постулатів теорії екологічної економіки та в контексті актуальних вітчизняних еколого-економічних проблем у сфері лісокористування.

Розкриваючи сучасну теорію і чинну практику у сфері управління лісовим господарством, автор монографії вдало виділяє ті її аспекти, що є найважливішими для удосконалення чинної національної лісової політики і розроблення стратегії реформування сектора.

На основі опрацювання матеріалів широкого кола міжнародних організацій, відповідних відомств зарубіжних країн, збірок законодавчо-нормативних документів проаналізовано зарубіжний досвід реформування лісового господарства із зосередженням уваги на його як позитивних, так і негативних моментах та важливих стратегічних пріоритетах. Це дає можливість авторові критично підійти до чинної системи управління лісами, спираючись на широкий міжнародний досвід та реальні дані про фактичний стан справ у галузі.

Зокрема, детально розглядаються теоретичні основи оцінювання таких відносно нових для України, ще не достатньо апробованих економічних інструментів лісової політики, як екологічна сертифікація лісів та страхування еколого-економічних ризиків у лісовому господарстві. Концепцію модельних лісів вперше у вітчизняній літературі автор розглядає як інноваційний підхід до впровадження принципів сталого розвитку лісового господарства. З погляду практики найважливішими є саме запропоновані автором підходи щодо впровадження і вдосконалення згаданих підходів та інструментів.

У цілому характерною рисою монографії є те, що в ній органічно поєднуються сучасні теоретичні здобутки лісової та екологічної політики, екологічної економіки, сталого менеджменту лісового господарства з прикладним дослідженням широкого кола особливих проблем, характерних саме для ведення лісового господарства в умовах України, з урахуванням їх регіональної специфіки та під кутом авторського бачення шляхів їх подолання.

Ознайомлення з книгою перекоонує, що вона буде корисним джерелом для науковців, які займаються проблемами лісової та екологічної політики, економіки лісового господарства, економіки природокористування та менеджменту природних ресурсів для обґрунтування подальших напрямків наукових досліджень. Буде корисною вона і для широкого кола працівників різних ланок лісового господарства України, державних і недержавних організацій природоохоронної сфери. Доречним є також використання монографії як додаткового джерела в навчальному процесі вищих навчальних закладів, що збагатить викладання еколого-економічних дисциплін. Ця робота буде особливо корисною для навчальних закладів Міністерства освіти України та Державного комітету лісового господарства України, що готують фахівців для лісового господарства та фахівців інших спеціальностей, пов'язаних зі сферою економіки та організації раціонального використання природних ресурсів.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що рецензована монографія заслуговує на увагу широкої фахової читацької аудиторії. Вихід її в світ є суттєвим внеском в екологізацію економічної науки і освіти та, безперечно, сприятиме імплементації ідей сталого розвитку в Україні.

Надійшло 29.09.2009 р.